

GELENEKSEL BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIGINDA KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANSININ TOPSIS YÖNTEMİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

Güler ARAS¹

Nuray TEZCAN²

Özlem KUTLU FURTUNA³

Özet

Finansal sistemde sağladığı nakit akışı ve sahip olduğu aktif büyüklüğü bakımından dikkate değer paya sahip olan katılım bankacılığının kurumsal sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çalışmada bu amaçla, geleneksel bankalar ile katılım bankalarının kurumsal sürdürülebilirlik performansları çok boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektir. Türk Bankacılık sektöründe, katılım bankacılığı kapsamında kurumsal sürdürülebilirlik raporu hazırlayan tek banka olan Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ, ilk ve tek raporunu 2013 yılında yayınlamıştır. Bu çerçevede, araştırma kapsamında 2013 yılında Türkiye’de sürdürülebilirlik raporu yayınlayan tüm bankaların raporlarındaki açıklamalar içerik analizi ile sayısallaştırılmıştır. Sürdürülebilirlik göstergelerinin ağırlıkları Entropi ile elde edildikten sonra, TOPSIS yöntemi uygulanarak bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performans puanları hesaplanmıştır. Çalışma, kullanılan verinin kapsamı ve metodolojisi açısından Türkiye’de geleneksel bankalar ile katılım bankalarının sürdürülebilirlik performansı karşılaştırması yapılan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Çalışmanın sonuçları, sürdürülebilirlik boyutları bazında performans puanlarında geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığında belirgin bir fark olmadığını göstermektedir. Ayrıca, raporlarda yer alan açıklamaların sayısından çok niteliğinin önemli olduğu ve sadece tek bir boyutta iyi bir performansa sahip olmanın toplam kurumsal sürdürülebilirlik performansı açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kurumsal sürdürülebilirlik, geleneksel bankacılık, katılım bankacılığı, içerik analizi, TOPSIS

---

¹ YTÜ İşletme Bölümü YTÜ Finans, Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CFGS)

² Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Enformatiği Bölümü

³ YTÜ İşletme Bölümü YTÜ Finans, Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CFGS)

COMPARISON OF CORPORATE SUSTAINABILITY PERFORMANCE OF CONVENTIONAL AND PARTICIPATION BANKING WITH TOPSIS METHOD

Abstract

Corporate sustainability performance of participation banking has been worth considering due to the cash flow they generate and the asset size they have in recent years. The purpose of this study is to evaluate and compare the multidimensional corporate sustainability performance of conventional and participation banking in Turkey. Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ prepared sustainability report in the context of participation banking, published first and only report in 2013. For this reason, corporate sustainability report of all the banks in 2013 has been discussed. By using content analysis, the number of disclosed sentences is determined. These ratios are weighted using Entropy method and sustainability performance scores of the banks' are obtained with TOPSIS method. This study is the first study in the literature to compare sustainability performance in terms of both the scope of the data and the methodology used in Turkey. Results exhibit that there is no significant difference in conventional banking and participation banking in performance scores based on sustainability dimensions. Additionally, the number of qualified importation is more significant than quantified information and having good performance on a single dimension cannot be sufficient for overall corporate sustainability performance has been found.

Keywords: Corporate sustainability, conventional banking, participation banking, content analysis, TOPSIS

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramı, 1987 yılında yayınlanan Bruntland Raporu'nda bugüne kadar geçen sürede, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde giderek önem kazanmıştır. “Ortak Geleceğimiz” olarak da bilinen bu raporda sürdürülebilir kalkınma, “*gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanlarını tehlikeye sokmadan bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılamak*” olarak tanımlanmıştır (World Commission on Environment and Development - WCED 1987, s.41). Sürdürülebilirlik yaklaşımının işletme düzeyindeki tanımı olan kurumsal sürdürülebilirlik; şirketlerde tüm paydaşlar için uzun vadeli ve kalıcı değer yaratmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin şirket faaliyetlerine ve karar mekanizmalarına uyarlanmasıdır. İlk defa John Elkington (1997) tarafından kullanılan üçlü performans raporlaması (Triple Bottom Line-TBL); kurumsal sürdürülebilirliğin göstergesi olarak ekonomik, sosyal ve çevresel performansın bir arada raporlanmasını ifade etmektedir. Buna göre; ekonomik refah, çevresel kalite ve sosyal alandaki ilerleme birbirini tamamlamalıdır. Günümüzde kurumların artık sadece yatırımcılar ve hissedarlarına karşı değil, aynı zamanda, etkileşimde olduğu tüm paydaşlarına ve topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri beklenmektedir. Şirketlerin tüm paydaşlarının ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak faaliyetlerini sürdürmesi ve her tür işletme kararının gelecekteki etki ve sonuçlarını önemsemesi doğal bir gereklilik haline gelmiştir.

2008 küresel krizinin nedenlerinin başında sistemin temel aktörleri olan finansal kurumlarının ve yöneticilerinin kısa vadeli finansal hedeflerle hareket ederek aşırı risk almaları gelmektedir. Bu durum bütün sistemi tehlikeye atarak ekonominin tümünün katlanması gereken büyük bir maliyete yol açmıştır. Finansal sistemin sağlıklı ve etkin çalışması diğer sektörleri ve ekonomiyi de doğrudan etkiliyor olması bankaların performanslarının ve risklerinin sürekli değerlendirilmesini çok daha önemli hale getirmiştir. Aynı şekilde bankaların kullandığı krediler yoluyla yapılan yatırımlar ve diğer finansal ürünlerin kullanımının doğrudan ve dolaylı yollarla çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle, finansal açıdan desteklenecek firmaların ve sektörlerin seçiminde sürdürülebilirlik kriterleri önemli rol oynamaktadır.

Finansal sistemde sağladıkları nakit akışı ve sahip oldukları aktif büyüklüğü bakımından dikkate değer paya sahip olan katılım bankacılığı faaliyetleri, Türkiye’de 1985 yılında özel finans kurumları olarak başlamış 2005 yılında katılım bankacılığı adıyla devam etmiştir.

2016 Aralık yıl sonu itibariyle, Türkiye’de 5 katılım bankası faaliyette bulunmaktadır (TKBB Faaliyet Raporu, 2016). 2012 yılında Hazine Müsteşarlığı ilk sukuk ihracını gerçekleştirmesi, kullanılan faizsiz finansal araçlar, ilgili bankacılık sisteminin finans piyasaları için tamamlayıcı bir enstrüman olacağını göstermektedir.

Türk Bankacılık Sektörü’nde ilk kurumsal sürdürülebilirlik raporunun yayınlandığı 2009 yılında başlayıp günümüze kadar gelen değişim dikkate değerdir. Bu alandaki gelişimin boyutunun ve etkisinin kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde analiz edilerek değerlendirilmesi bankacılık sisteminin gelecek performansı açısından son derece büyük önem taşımaktadır. 2014 yılından itibaren BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, Türkiye’de sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen işletmeler ve sürdürülebilir yatırım yapmayı amaçlayan sorumlu yatırımcılar açısından önemli bir gelişmedir. Birincil ve ikincil paydaşlarına şeffaf bilgi sunmaları açısından kurumsal sürdürülebilirlik stratejileri ile ilgili birçok göstergeleri açıkladıkları kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında en çok ağırlığa sahip olan sektör bankacılık sektörü olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, sürdürülebilirliğin üç temel boyutu olan ekonomik, sosyal ve çevresel boyutuna ek olarak yönetim ve finans boyutları ile birlikte, Şekil 1’de görülen çok boyutlu bir kurumsal sürdürülebilirlik modeli kullanılmıştır (Aras vd., 2017). Bu nedenle çalışma sürdürülebilirliği ekonomik, sosyal, çevresel, yönetsel ve finansal olmak üzere beş farklı boyutu ile kapsamlı olarak değerleyen ilk özgün çalışma özelliği taşımaktadır.

Şekil 1. Çok Boyutlu Kurumsal Sürdürülebilirlik Modeli

Önerilen model ile birlikte geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı alanında sürdürülebilirlik performansları, İçerik Analizi ile TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi kullanılarak ölçülmüş ve karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde konu ile ilgili literatüre yer verilmiş, ikinci bölümde ise; araştırmanın kapsamı ve kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilerek, üçüncü bölümde çalışmanın bulguları açıklanmıştır. Sonuç bölümünde ise bankalar, kurumsal sürdürülebilirlik performansları açısından değerlendirilerek, tartışmalara ve önerilere yer verilmiştir.

1.LİTERATÜR TARAMASI

Finansal sistemde faaliyet gösteren finansal araçlar, ekonomik büyüme sürecinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Levine (1997, s.691), finansal araçların ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini yatırım imkânları hakkında bilginin elde edilmesi, fon ödünç alan ve verenlerin devamlı şekilde izlenebilmesi şeklinde ifade etmiştir. Levine ve Zervos (1998, s.540) ise karşılaştırmalı ülke analizini içeren çalışmalarında hem likit hisse senedi piyasalarının hem de gelişmiş bankacılık sektörünün büyümeyi, sermaye birikimini ve verimlilik artışını pozitif şekilde etkilediğini belirterek, finansal gelişmenin ve uzun dönemli ekonomik büyümenin bir göstergesi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bankacılık sektörü sahiplik yapısının finansal sistem ve kalkınma üzerindeki etkilerin araştırıldığı (La Porta vd. 2002, s.265) çalışmada; gelişmekte olan ülkelerde, bankaların sahiplik yapısının gelişmiş ülkelere göre daha önemli olduğu ve sahiplik yapısındaki kamu payı arttıkça, finansal kalkınmanın ve verimliliğin düştüğü sonucuna varılmıştır. Bankacılık sektörünün gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin araştırıldığı (Beck ve Levine 2004, s.12) kapsamlı çalışmasında ise bankacılık sektörü gelişimiyle ekonomik büyüme arasında önemli ve pozitif yönlü bir ilişkinin mevcut olduğu görülmüştür. Jeucken (2001, s.10), Amerikan bankalarının, kredi risklerini değerlendirmede çevre politikalarını ilk kez göz önüne aldığını, Avrupa bankalarının ise 1990'ların ortalarında çevre sorunlarına yönelik politikalar geliştirmeye başladıklarını belirtmiştir. Son yıllarda ise bankaların yalnızca fayda sağlama görevini üstlenmediğini, aynı zamanda yeşil kredi, yeşil fonlar, yeşil tahvil ve diğer çevresel ve sosyal farkındalıkları arttırmaya yönelik yeşil finansal ürünleri de yatırımcılara sunduğunu belirtmektedir.

Sürdürülebilirlik, bütün şirketler için önemli olmakla birlikte ekonominin istikrarlı büyümesinde temel rol oynayan finansal kuruluşlar açısından ayrıca önem taşımakta ve sürdürülebilir bir finansal sistemin sağlanabilmesinin temelini teşkil etmektedir (Aras, 2015). Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'nin sürdürülebilir bankacılık uygulamalarının karşılaştırıldığı çalışmada ise (Ada ve Kılıç, 2014, s. 208), AB'deki bankaların, 1970'lerden sonra çevre, sosyal işbirliği, kültür, sivil toplum içerikli projelere finansal destekte bulunurken, Türkiye'deki bankaların ise çevresel projelere destekte bulunmaya 2000'li yıllardan sonra başladıkları görülmektedir. Türkiye'de 2000 yılından sonra bankacılık sisteminde gerçekleştirilen önemli hukuki ve yapısal düzenlemeler sonrasında bankaların piyasa riski, operasyonel risk ve kredi riski yönetimlerinde sürdürülebilirlik unsurlarının dolaylı ya da doğrudan da dikkate alınmış olduğu görülmektedir. Bu dönem itibariyle bankalar her türlü risk yönetiminde çok daha hassas davranmaya başlamışlardır.

Bankacılık sektöründe kurumsal sürdürülebilirlik alanında yapılan öncü çalışmaların kurumsal sosyal sorumluluk alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Hassan ve Harahap (2010), Bahreyn, Bangladeş, Endonezya, Malezya, Suudi Arabistan, Kuveyt ve BAE'de faaliyet gösteren katılım bankalarının faaliyet raporlarında sosyal sorumluluk faaliyetlerine ait açıklamaları içerik analizi yöntemi ile analiz etmişlerdir. Çalışmada; katılım bankalarının, geleneksel bankalara göre sosyal sorumluluk faaliyetlerini yeterince açıklamadıklarını belirtmişlerdir. Sobhani vd. (2011, s.8), Bangladeş borsasında faaliyet gösteren katılım bankalarının sosyal sorumluluk faaliyetlerini analiz ettikleri çalışmada; merkez bankası uygulamaları, kurumsal kültür ve çevresel etkilerin bankaların sosyal sorumluluk faaliyetlerini şekillendirdiğini belirtmişlerdir. Ancak, din faktörünün bankaların sosyal sorumluluk uygulamalarının arkasında yatan çok önemli bir faktör olduğunu ve kurumların iş yapış şeklini etkilediğini vurgulamışlardır.

Sobhani vd. (2012), literatürde geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığında kurumsal sürdürülebilirlik uygulamaların karşılaştırıldığı ilk çalışma olarak göze çarpmaktadır. Bangladeş Borsa'sında faaliyet gösteren 29 bankanın internet sayfası ve faaliyet raporları analiz edilmiştir. İlgili dönemde, katılım bankacılığı esasına göre faaliyet gösteren bankaların, ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açıklamalarının geleneksel bankalara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, etik konularını içeren ilkelere göre daha çok açıklama yapıldığı görülmüştür. Nobanee ve Elili (2016), Dubai ve Abu Dhabi borsalarında 2003-2013 yılları arasında işlem gören 16 bankanın kurumsal sürdürülebilirlik açıklamalarının ölçümünü dinamik panel veri analizi ile araştırdıkları çalışmalarında, ilgili bankaların diğer gelişmekte

olan borsalarda faaliyet gösteren bankalara göre açıklamalarının yeterli düzeyde olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, geleneksel bankaların kurumsal sürdürülebilirlik kriterlerinin açıklama düzeyinin katılım bankalarına göre daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Finansal performans göstergesi olarak alınan kısa vadeli mevduatların büyüme oranının, geleneksel bankaların kurumsal sürdürülebilirlik göstergeleri ile anlamlı ve pozitif yönde bir etkileşimi olduğu, katılım bankacılığında ise bankacılık performansına herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Türkiye’de ise bankacılık sektöründe kurumsal sürdürülebilirlik konusunda çok az çalışma olduğu dikkati çekmektedir. Özçelik ve Öztürk’ün (2014), üç özel bankanın 2011 yılı sürdürülebilirlik raporlarından ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarına ilişkin oranlar ile sürdürülebilirlik performansları Gri ilişkisel analizi ile araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, sürdürülebilirlik performansı açısından öne çıkan bankalar sıralanmıştır. Kaderli ve Gündüz (2014) çalışmasında ise bir bankanın sürdürülebilirlik raporlarındaki verilerinden hareketle sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Türkiye’de katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık kurumsal sürdürülebilirlik performansı karşılaştırması konusunda ise hiç çalışmanın olmaması dikkat çekicidir. Her iki bankacılık sisteminin karşılaştırıldığı çalışmalar finansal performansları karşılaştırmaya yöneliktir (Altan ve Candoğan, 2014; Parlakkaya ve Çürük 2011; Doğan, 2013).

Literatür taramasından da anlaşılacağı üzere kurumsal sürdürülebilirlik ölçümü ve değerlemesi hem dünyada hem de Türkiye’de çok daha fazla üzerinde çalışılması gereken ve alınacak daha çok mesafe bulunan bir alandır. Özellikle Türkiye’de firmaların işlerini yaparken finansal performans ile birlikte işletmenin çevresel ve sosyal risklerini iyi yönetmesinin gereğini ve önemini anlamaları ile birlikte sürdürülebilirlik uygulamalarına daha fazla önem vermeye başlamış olmaları, akademik çalışmalar için nitelikli verilerin oluşmasına da yardımcı olmaktadır. Bu durum ileride bu konuda yapılacak çalışmaların niteliğini ve sayısını artıracaktır. Öte yandan gerek sürdürülebilirlik performansının ölçümü için nitelikli verinin elde edilmesinin ve işlenmesinin hiç de kolay olmaması, gerekse ölçüm ve değerlemenin önemli bir metodolojik yaklaşım ve uygulama gerektirmesi bu alanda üretilen her özgün çalışmayı daha da önemli hale getirmektedir.

2.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın amacı, kapsamı, sürdürülebilirlik kriterlerinin seçimi ve araştırmanın yöntemi aşağıda açıklanmaktadır.

2.1.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Türkiye’de geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı kapsamında faaliyet gösteren bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının, çok boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir. Değerlendirme, sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına ek olarak, finans ve kurumsal yönetim boyutlarını içeren, 5 boyutlu bir kurumsal sürdürülebilirlik modeli aracılığıyla yapılmaktadır.

2.2.Araştırmanın Kapsamı

Türk Bankacılık sektöründe, katılım bankacılığı kapsamında sürdürülebilirlik raporu hazırlayan tek katılım bankası olan Türkiye Finans, ilk ve tek raporunu 2013 yılında yayınlamıştır. Bu nedenle, 2013 yılında sürdürülebilirlik raporu yayınlayan toplam 7 banka çalışma kapsamında ele alınmaktadır. Bu amaçla, ilgili yılda kurumsal sürdürülebilirlik raporu olan katılım bankası (Türkiye Finans) ile geleneksel bankaların (Akbank, Garanti Bankası, İş Bankası, Şekerbank, Yapı Kredi Bankası, Ziraat Bankası) sürdürülebilirlik verileri kullanılarak örneklem oluşturulmuştur. Çalışmaya dahil olan bankalar ve sürdürülebilirlik faaliyetleri hakkındaki bilgiler Tablo 1’de verilmektedir.

TABLO 1: Araştırma Kapsamındaki Bankaların Öne Çıkan Sürdürülebilirlik Faaliyetleri

Banka Adı	Öne Çıkan Sürdürülebilirlik Faaliyetleri*
Akbank	Akbank’ın, 2009 yılında Küresel Raporlama Girişimi (<i>Global Reporting Initiative-GRI</i>) İlkeleri’ne göre sürdürülebilirlik raporu yayınlayan ilk Türk mevduat bankası olduğu ve düzenli bir şekilde de yayınlamaya devam ettiği görülmektedir. Ayrıca, Karbon Saydamlık Projesi’nin 2010 yılı Global 500 Raporu’na Türkiye’den dahil edilen ilk ve tek şirket olarak aldığı yüksek puan ile Dünya Sektör Liderleri kategorisinde yer almıştır.
Garanti Bankası	Garanti Bankası, en fazla raporu olan bankalardan biri olması ile birlikte raporlarının yayınladığı yıla ait en güncel GRI kılavuzuna göre hazırlanmış olması ve sürdürülebilirlik konusunda en önemli endekslerden birisi olan Dow-Jones

	Sürdürülebilirlik Endeks’inde yer alan tek Türk Banka olması sebebiyle bu sektörde ön plana çıkmaktadır.
İş Bankası	İş Bankası’nın, 2008 tarihinde Türkiye’de ilk çevre dostu yatırım fonunu kurduğu görülmektedir.
Şekerbank	2009 yılında, enerji tasarrufu ve verimliliği yatırımlarının finansmanı konusunda Türkiye’de bir ilk olan ve hem doğayı hem de boşa harcanan emeği korumayı amaçlayan EKO kredi uygulaması gerçekleştirilmiştir.
Türkiye Finans	Bankanın, Türkiye ekonomisinin gelişiminde güçlü katkısı bulunan tüm işletmelere yenilenebilir enerji finansmanı kapsamında destek sunduğu görülmektedir. %100 Enerji Paketi, Türkiye Finans’ın enerji alanında KOBİ’ler için hazırladığı ürün ve desteklerinden biridir.
Yapı Kredi	Bankanın, çeşitli kuruluşlar tarafından ödüllendirildiği görülmektedir. Ödüllerin başında, “En İnovatif Ürün” , “En İyi Mobil Uygulamalar”, üst üste üçüncü yıl da alınan etik ilkelere ve değerlere olan bağlılık Etika ödülü gelmektedir.
Ziraat Bankası	Kamu bankası olması itibariyle, KOSGEB ve Kredi Garanti Fonu ile KOBİ’lerin ihtiyaçlarına yönelik kredi paketlerinin oluşturulması ile ön plana çıkmaktadır.

* İlgili bankaların, kurumsal sürdürülebilirlik raporlarından derlenmiştir.

2.3.Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Belirlenmesi

Sürdürülebilirlik kriterlerinin belirlenmesi amacıyla, GRI göstergeleri, UNEP-FI göstergeleri, ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), Sobhani v.d. (2012) dikkate alınmış ve ayrıca konu ile ilgili uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. İlk aşamada toplamda 130 olan kriter sayısı, içerik bakımından birbirine benzer kriterlerin birleştirilmesi sonucu 86’ya inmiştir. Çalışmada, içerik analizi lisanslı Nvivo Pro 11.0 paket programı ile üç araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Türk Bankacılık Sektörü’ne özgü kurumsal sürdürülebilirlik kriterlerinin listesi, Ek 1 de yer almaktadır. Temel ve alt boyutlardaki kriter sayıları Tablo 2’de verilmektedir.

TABLO 2: Temel ve Alt Boyutlardaki Kriter Sayıları

Sürdürülebilirlik Modelinin Temel ve Alt Boyutları	Kriter Sayısı
Ekonomik Sürdürülebilirlik Boyutu	4
Finansal Sürdürülebilirlik Boyutu	6
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	21
<i>Enerji Tüketimi ve Tasarrufu</i>	8
<i>Doğal Çevre</i>	13

Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu	44
<i>Topluma Katkı</i>	13
<i>İnsan Kaynaklarının Gelişimi</i>	14
<i>İnsan Hakları</i>	7
<i>Ürün Sorumluluğu</i>	10
Yönetmel Sürdürülebilirlik Boyutu	11
TOPLAM	86

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklamalar içerik analizi yöntemiyle sayısallaştırılmış ve daha sonra TOPSIS yöntemi uygulanarak bankaların sürdürülebilirlik performansları hesaplanmıştır. TOPSIS yönteminde kullanılan kriterlerin ağırlıkları Entropi ile belirlenmiştir.

Temel nitel araştırma yöntemlerinden biri olan *İçerik Analizi*, bir ya da birden fazla metinde belirli kelime ya da kavramların varlığını belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. (Weber, 1990). Bu yöntemde araştırmacı, araştırılan kelime ve kavramları sayısallaştırır, analiz eder ve metinde verilen mesaj hakkında çıkarımlarda bulunur. Analiz edilecek olan metin; kitap, kitapta bölüm, makale, mülakat, tartışmalar, gazete başlıkları, tarihi belgeler, konuşmalar, reklam olabilir. İçerik analizi, çeşitli sektörlerde yayınlanan sürdürülebilirlik raporlarında yer alan açıklama sayılarını belirlemek için sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Bu yöntemde açıklama miktarı, metindeki sayfa sayısı, kelime sayısı veya cümle sayısı ile belirlenmektedir. (Ng, 1985; Hackson ve Milne 1996; Milne ve Adler 1999). Bu çalışmada, analiz birimi olarak cümle sayıları ele alınmıştır.

TOPSIS yönteminde kullanılan kriterler eşit önem derecesinde olmayıp farklı ağırlık değerlerine sahiptir. Ağırlıkların subjektif olarak belirlenmesi, sürecin dengesiz ve rasgele olmasına neden olmakta ve optimal olmayan sonuçlar elde edilebilmektedir (Zeleny, 1974, s.169). Bu nedenle, çalışma kapsamında ağırlıkların objektif olarak belirlenmesi amacıyla Entropi yöntemi kullanılmıştır. Shannon ve Weaver (1949) tarafından literatürde kazandırılan bu yöntem, iletişim teorisine dayanmaktadır. Mevcut çeşitlilik veya gözlenen farklılığın ölçüsü olarak tanımlanan Entropi, olayların frekans ya da olasılık dağılımının yapısı hakkında herhangi bir varsayımda bulunmadığı için değişkenliğin parametrik olmayan ölçüsü olarak tanımlanmaktadır. (Krippendorff 1986, s.17).

Sürdürülebilirlik raporlarının, GRI kılavuzlarının güncellenmesi nedeniyle kapsam ve düzeyinde değişiklikler olduğu görülmektedir. Çalışmada, kriterlere ait değerlerin yıllar itibariyle karşılaştırılabilir olmasını sağlamak amacıyla sayısal değerler yerine oransal değerler kullanılmıştır. Ayrıca, ağırlıklandırma işlemi; kriter, alt boyut ve temel boyutlar olmak üzere üç ayrı düzeyde yapılmıştır.

Bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmek için TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS, Hwang and Yoon (1981) tarafından geliştirilmiştir. Çok sayıda ve genellikle birbiriyle çatışan kriterlerin optimize edilmesi amaçlanmaktadır. Yöntemde, seçilen alternatifin ideal çözüme en yakın, ideal olmayan çözüme de en uzak noktada olması beklenmekte ve 0 ile 1 arasında değişen bir puan oluşturularak, alternatiflerin mevcut kriterlere göre en iyiden en kötüye doğru sıralaması yapılmaktadır. TOPSIS yönteminin adımları aşağıda verilmiştir.

1.Adım: Karar Matrisinin Oluşturulması

Karar verici tarafından oluşturulan matris $m \times n$ boyutlu bir matris olup satırlarda karar noktaları gösterilirken, sütunlarda ise değerlendirme faktörlerine yer verilir. Karar matrisi aşağıdaki gibi oluşturulmaktadır.

$$A_{ij} = \begin{matrix} & \text{Faktörler} \\ \begin{matrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1j} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2j} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ x_{i1} & x_{i2} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{in} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mj} & \dots & x_{mn} \end{matrix} & \text{Karar Noktaları} \end{matrix} \quad (1)$$

A_{ij} matrisinde m karar noktası sayısını, n ise değerlendirme faktörü sayısını vermektedir.

2.Adım: Normalize Matrisin Elde Edilmesi

Karar matrisi oluşturulduktan sonra standart karar matrisi, eşitlik (2) yardımıyla elde edilecektir. Faktör değerleri normalize edildikten sonra $R = [r_{ij}]$ matrisinde gösterilir.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}} \quad (i = 1, 2, \dots, m \text{ ve } j = 1, 2, \dots, n) \quad (2)$$

3.Adım: Ağırlıklılandırılmış Normalize Matrisin Elde Edilmesi

Normalize edilmiş matrise ait her bir değerlendirme faktörü için w_j ağırlık değerleri belirlenir. ($\sum_{i=1}^n w_i = 1$). Daha sonra, R matrisinin her bir sütunundaki elemanlar ilgili w_j değeri ile çarpılarak eşitlik (3) deki gibi V matrisi oluşturulur.

$$V = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & \dots & w_j r_{1j} & \dots & w_n r_{1n} \\ w_1 r_{21} & w_2 r_{22} & \dots & w_j r_{2j} & \dots & w_n r_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ w_1 r_{i1} & w_2 r_{i2} & \dots & w_j r_{ij} & \dots & w_n r_{in} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & \dots & w_j r_{mj} & \dots & w_n r_{mn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1j} & \dots & v_{1n} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2j} & \dots & v_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ v_{i1} & v_{i2} & \dots & v_{ij} & \dots & v_{in} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \dots & \vdots \\ v_{m1} & v_{m2} & \dots & v_{mj} & \dots & v_{mn} \end{bmatrix} \quad (3)$$

4.Adım: Pozitif İdeal ve Negatif İdeal Çözüm Değerlerinin Elde Edilmesi

Elde edilen ağırlıklılandırılmış normalize matris (V matrisi) işleminden sonra, amaç maksimizasyon ise her bir sütuna ait maksimum değerler yani ideal çözüm değerleri tespit edilir. Sonrasında ise, negatif ideal çözüm değerleri olan bir sütuna ait minimum değerler elde edilir (Yıldırım ve Önder 2014, s.137). İdeal ve negatif ideal çözüm değerlerinin elde edilmesi ile ilgili notasyon aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Çakır ve Perçin 2013, s. 10)

Pozitif İdeal Çözüm Değerleri: $A^+ = (v_1^+, v_2^+, \dots, v_n^+)$

$$v_j^+ = \begin{cases} \max v_{ij}, j \in N \quad i = 1, 2, \dots, m \text{ fayda kriteri için} \\ \min v_{ij}, j \in N \quad i = 1, 2, \dots, m \text{ maliyet kriteri için} \end{cases} \quad (4)$$

Negatif İdeal Çözüm Değerleri: $A^- = (v_1^-, v_2^-, \dots, v_n^-)$

$$v_j^- = \begin{cases} \min v_{ij}, j \in N \quad i = 1, 2, \dots, m \text{ fayda kriteri için} \\ \max v_{ij}, j \in N \quad i = 1, 2, \dots, m \text{ maliyet kriteri için} \end{cases} \quad (5)$$

5.Adım: Pozitif İdeal ve Negatif İdeal Noktalara Olan Uzaklık Değerlerinin Elde Edilmesi

Karar noktası (alternatif) i'nin pozitif ideal çözüm setinden sapma miktarını ifade eden Pozitif İdeal Ayırım S_i^+ ve negatif ideal çözüm setinden sapma miktarını ifade eden Negatif İdeal Ayırım S_i^- skorları Euclidian Uzaklık Yaklaşımından yararlanarak eşitlik (6) ve (7) ile hesaplanır.

$$S_i^+ = \sqrt{(v_{ij} - v_j^+)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m; j = 1, 2, \dots, n \quad (6)$$

$$s_i^- = \sqrt{(v_{ij} - v_j^-)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m; j = 1, 2, \dots, n \quad (7)$$

6.Adım: İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

Her bir karar noktasının (alternatifin) ideal çözüme olan göreli yakınlığının (C_i^*) hesaplanmasında ideal ve negatif ideal ayırım ölçülerinden yararlanır. Burada kullanılan ölçüt, negatif ideal ayırım ölçüsünün toplam ayırım ölçüsü içindeki payıdır. İdeal çözüme göreli yakınlığın hesaplanmasında aşağıdaki eşitlik (8) kullanılmaktadır.

$$C_i^* = \frac{s_i^-}{s_i^- + s_i^+} \quad (8)$$

C_i^* değeri $0 \leq C_i^* \leq 1$ aralığında değer alıp, $C_i^* = 1$ ilgili alternatifin ideal çözüme, $C_i^* = 0$ ise negatif ideal çözüme mutlak yakınlığını göstermektedir.

3. ANALİZ BULGULARI

İçerik analizi ve TOPSIS yöntemiyle elde edilen sonuçlar aşağıda verilmektedir.

3.1.İçerik Analizi Sonuçları

İçerik analizine göre elde edilen, bankalara ait açıklama sayıları sürdürülebilirlik boyutları kapsamında Tablo 3’de verilmektedir. Tablo 3 sürdürülebilirliğin temel boyutları açısından incelendiğinde; ekonomik boyutta İş Bankası, finansal boyutta Akbank, çevresel boyutta Garanti Bankası, sosyal ve yönetsel boyutta Akbank en çok açıklama yapan bankalar olmuştur. Toplam açıklama sayısında ise, Akbank ilk sırada yer alırken, Şekerbank son sırada yer almaktadır.

Bankalar bazında inceleme yapıldığında, Akbank finans, sosyal ve yönetsel boyutlarda, en çok açıklama yapan banka olurken; Yapı Kredi Bankası, ekonomi, finans ve yönetsel boyutlarda en az açıklama yapan banka özelliği taşımaktadır.

Katılım Bankası olarak Türkiye Finans toplam açıklama sayısı bakımından en az sayıda açıklamaya sahip ikinci banka olmakla birlikte, çevresel boyutta “Enerji Projeleri Yatırımları”, “Enerji Tasarrufu Sonuçları”, yönetsel boyutta “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik Hakkında Kurumsal Algı”, “Kurumsal Ödül - Tanıtım Sistemleri” son olarak finansal boyutta ise “Kurumsal Finansal Performans Yorumu” kriterlerinde açıklama sayısı bakımından ilk sırada yer almaktadır.

TABLO 3: İçerik Analizi ile Elde Edilen Açıklama Sayıları

Temel ve Alt Boyutlar	Geleneksel Bankalar						Katılım Bankası
	Akbank	Garanti Bankası	İş Bankası	Şekerbank	Yapı Kredi	Ziraat Bankası	Türkiye Finans
Ekonomik Sürdürülebilirlik Boyutu	56	44	68	26	22	54	32
Finansal Sürdürülebilirlik Boyutu	97	55	79	35	19	45	39
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	333	531	228	157	180	256	144
<i>Enerji Tüketimi ve Tasarrufu</i>	106	135	48	73	44	91	88
<i>Doğal Çevre</i>	227	396	180	84	136	165	56
Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu	1.211	897	603	401	665	604	422
<i>Topluma Katkı</i>	275	366	177	165	179	226	117
<i>İnsan Kaynaklarının Gelişimi</i>	392	263	156	107	181	159	111
<i>İnsan Hakları</i>	45	59	26	25	43	19	8
<i>Ürün Sorumluluğu</i>	499	209	244	104	262	200	186
Yönetmel Sürdürülebilirlik Boyutu	626	475	320	240	223	267	346
TOPLAM	2.323	2.002	1.298	859	1.109	1.226	983

3.2.TOPSIS Analizi Sonuçları

TOPSIS analizinden önce, yöntemin uygulanması için gerekli olan kriter ağırlıkları Entropi ile belirlenmiştir. Entropi değerleri, 2009-2015 döneminde bankacılık sektöründe yayınlanan, toplam 27 sürdürülebilirlik raporu dikkate alınarak hesaplanmış, böylece kriter ağırlıklarının aşırı değerlerden etkilenmesi engellenerek bir anlamda sektör ortalaması elde edilmiştir. Entropi yöntemi ile elde edilen temel ve alt boyutlara ait ağırlıklar Tablo 4’de verilmiştir. Alt boyutlarda “*enerji tüketimi ve tasarrufu*” ve “*insan hakları*” açıklamaları en fazla ağırlığa sahip olurken, temel boyutlar arasında ekonomik boyut 0,4152 ile ilk sırada yer almıştır. Finansal ve çevresel boyut ile sosyal ve yönetmel boyutların ağırlıkları birbirine çok yakındır.

TABLO 4: Entropi Yöntemi İle Elde Edilen Temel ve Alt Boyut Ağırlıkları

Alt Boyutlar	Ağırlık
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	
Enerji Tüketimi ve Tasarrufu	0,8046
Doğal Çevre	0,1954
Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu	
Topluma Katkı	0,1437
İnsan Kaynaklarının Gelişimi	0,1941

İnsan Hakları	0,5146
Ürün Sorumluluğu	0,1476
Temel Boyutlar	
Ekonomik Sürdürülebilirlik Boyutu	0,4152
Finansal Sürdürülebilirlik Boyutu	0,2013
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	0,2156
Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu	0,0814
Yönetmel Sürdürülebilirlik Boyutu	0,0864

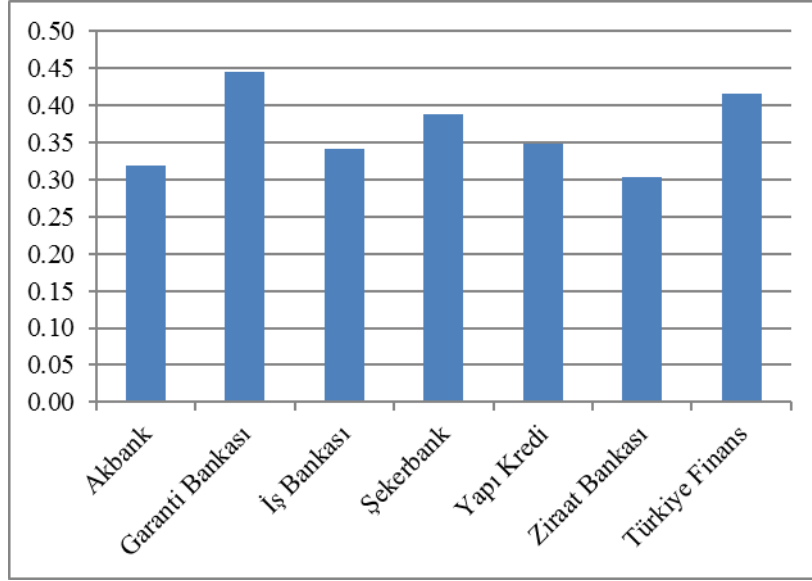
Tablo 5 incelendiğinde, ekonomik boyutta Garanti Bankası, finansal boyutta Türkiye Finans, çevresel boyutta Şekerbank, sosyal boyutta Garanti Bankası ve yönetmel boyutta Yapı Kredi en yüksek performansa sahip bankalardır. Garanti Bankası, hem ekonomik boyutta hem de sosyal boyutta ilk sırada yer almaktadır.

TABLO 5: Sürdürülebilirlik Boyutları Bazında Performans Puanları

Temel Boyutlar	Geleneksel Bankalar						Katılım Bankası
	Akbank	Garanti Bankası	İş Bankası	Şekerbank	Yapı Kredi	Ziraat Bankası	Türkiye Finans
Ekonomik Boyut	0,2861	0,5372	0,3569	0,4479	0,3008	0,2712	0,3995
Finansal Boyut	0,3281	0,4003	0,2669	0,2428	0,2817	0,2382	0,5358
Çevresel Boyut	0,3441	0,3806	0,3997	0,4327	0,3959	0,3635	0,3287
Sosyal Boyut	0,3650	0,4528	0,2792	0,3764	0,4040	0,4022	0,3659
Yönetmel Boyut	0,3490	0,2605	0,3539	0,3303	0,5633	0,3650	0,4733
Toplam Puan	0,3190	0,4451	0,3414	0,3873	0,3485	0,3032	0,4153

Boyut bazında alınan performans puanları, Entropi yöntemi ile elde edilen ağırlıklar ile çarpılarak toplanmış ve böylelikle bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performans puanları elde edilmiştir. Elde edilen puanlara göre Garanti Bankası 0,4451 puanla ilk sırada yer alırken, Türkiye Finans 0,4153 puanla ikinci sırada ve Şekerbank 0,3873 puanla üçüncü sırada yer almıştır.

ŞEKİL 2: Bankaların 2013 Yılı Kurumsal Sürdürülebilirlik Performans Puanları

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüzde, paydaşların firmaların kurumsal performansını ölçebilmesi, geleceğe ilişkin risk tahmini ve analizi yapabilmesi için finansal veriler kadar finansal olmayan bilgileri de kullanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, firmaların kurumsal sürdürülebilirlik raporları hazırlamaları ve bu raporların finansal raporlar ile entegre bir şekilde sunulmasına ilişkin uygulamalar giderek yaygınlaşmaktadır. Tasarrufları yatırımlara yönlendirerek sürdürülebilir kalkınmada belirgin bir etki yaratan finans kuruluşlarının başında ise bankalar gelmektedir. Bankaların iyi yönetilmesi, sağlamlığı ve sistem içindeki etkinliği aynı zamanda reel sektörün sağlıklı büyümesinin de temel güvencesidir.

Kurumsal sürdürülebilirliğin temel göstergeleri olan ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin firmaların sürdürülebilirlik uygulamaları için artık tek başına yeterli olmadığı ve ilgili göstergeler ile birlikte, iyi bir yönetsel yapı, kurumsal yönetim ve finansal göstergelerin sağlamlığı, kurumsal sürdürülebilirliği tamamlayan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, çalışmada sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına ek olarak, finans ve kurumsal yönetim boyutlarını içeren, çok boyutlu bir kurumsal sürdürülebilirlik modeli önerilmektedir.

Çalışmada, atıl fonların ekonomiye kazandırılması, para piyasasının gelişimine olan katkıları ve yabancı kaynak transferi açısından son yıllarda dikkat çeken katılım bankacılığında

kurumsal sürdürülebilirlik konusunun değerlendirilmesi ayrıca önem taşımaktadır. İçerik analizi sonuçları her iki bankacılık sisteminin ekonomik, sosyal, yönetsel, sosyal ve finansal göstergeler içerisinde, sosyal sürdürülebilirlik boyutunda daha çok açıklamaya sahip olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik boyutları temelinde performans puanlarında ise geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığında belirgin bir fark olmadığı dikkati çekmektedir. Açıklama sayısı bakımından son sıralarda yer alan katılım bankasının, kurumsal sürdürülebilirlik performans puanının ise yedi banka içerisinde ikinci sırada ve finansal boyutta ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durum, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan açıklamaların sayısından çok niteliğinin önemli olduğunu göstermektedir. Elde edilen bir diğer bulgu ise tek bir boyutta iyi bir performansa sahip olmanın toplam kurumsal sürdürülebilirlik performansı açısından yeterli olmadığıdır. Çalışma, gerek geleneksel bankaların gerekse katılım bankalarının sürdürülebilir performanslarını arttırabilmeleri için önem vermeleri gereken alanlara dikkati çekmesi açısından ilgili kurumlara yönlendirici önemli sonuçlar sunmaktadır.

Teşekkür:

Bu çalışma, TÜBİTAK 3001 Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenen 115K708 numaralı proje kapsamında yapılmıştır.

Çalışmanın içerik analizi kısmında yardımlarından dolayı proje bursiyeri Evrim Hacıoğlu Kazak'a teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- ADA, A.A., KILIÇ, Z., 2015, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Bankacılık: AB ve Türkiye'deki Uygulamalar, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 142-159.
- ARAS, G., TEZCAN, N., KUTLU FURTUNA, O., 2017. Extended Corporate Sustainability Disclosure: Turkish Banking Sector, book chapter entitled "*Ethics, ESG and Sustainable Prosperity*", edited by: Duc Nguyen and Sabri Boubaker, published by World Scientific Press, Forthcoming.
- ARAS, G., (2015) "*Causality and Interaction: Sustainable Markets and Sustainable Business*", in Sustainable Markets for Sustainable Business: Global Perspective for Business and Financial Markets: Eited by G.Aras; Routledge Publishing
- ALTAN, M., CANDOĞAN, M.A., 2014, "Bankaların Finansal Performanslarının Değerlemesinde Geleneksel ve GRI İlişki Analizi: Katılım Bankalarında Karşılaştırmalı Bir Uygulama", *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Economic Research)*, 14(27).
- BECK, T., LEVINE, R. 2004, "Stock Market, Banks and Growth: Panel Evidence", *Journal of Banking and Finance*, 28 (3), 423-442.
- ÇAKIR, S., PERÇİN, S. 2013, "AB Ülkelerinde Bütünleşik Entropi Ağırlık-TOPSİS Yöntemiyle AR-GE Performansının Ölçülmesi", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 77-95.
- DOĞAN, M., 2013, "Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 175-188.
- ELKINGTON, J., 1997. "Cannibals with Forks: Triple Bottom Line of 21st Century Business". Chichester UK: Capstone Publishing Limited.
- JEUCKEN, M., 2001. "Sustainable Finance and Banking - Slow starters are gaining pace, Working paper Series.
- HACSTON, D., MILNE, M.J., 1996. "Some Determinants of Social and Environmental Disclosures in New Zealand Companies", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 9,1, 77-108.
- HASSAN, A., HARAHAP S.S., 2010, "Exploring corporate social responsibility disclosure: the case of Islamic banks", *International Journal of Islamic Middle East Financial Management*, 3:2 03–27.
- HWANG, C. L., KWANGSUN Y., 1981. Multiple Attribute Decision Making Methods and Applications, New York: Springer-Verlag.
- KADERLİ, Y., GÜNDÜZ, Ç., 2014, "Sürdürülebilirlik ve Firma Performansı: BİST 100 Banka Endeksi Üzerine Bir Uygulama" 18. Finans Sempozyumu Pamukkale Üniversitesi Bildiriler Kitabı., s. 607-625.
- KRIPPENDORFF, K., 1986. Information Theory: Structural Models for Qualitative Data,

Quantitative Applications in the Social Sciences, Sage University Paper, No:62

LA PORTA , R., LOPEZ-DE-SILANES, F. SHLEIFER A., 2002, “Government Ownership of Banks” , *The Journal of Finance*, 57,1, 268-301.

LEVINE, R. ZERVOS, S., 1998, Stock Markets, Banks, and Economic Growth, *American Economic Review*, 88 (3), 537-58

LEVINE, R., 1997, “Financial Development and Economic Growth Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda”, *Journal of Economic Literature*, 35, 688-726.

MILNE, M.J., ADLER, R.W., 1999. “Exploring the Reliability of Social and Environmental Disclosures Content Analysis”, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 1, 2,237-56.

NG, L.W., 1985. Social Responsibility Disclosures of Selected New Zealand Companies for 1981, 1982 and 1983, Occasional Paper, No. 54, Massey University, Palmerston North

NOBANEE, H., ELLILI, N., 2016, “Corporate sustainability disclosure in annual reports: Evidence from UAE banks: Islamic versus conventional”, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 55, 1336–1341.

ÖZÇELİK, F., ÖZTÜRK, B.C., 2014, “Evaluation of Banks’ Sustainability Performance in Turkey with Grey Relation Analysis”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 189-209.

PARLAKKAYA, R., ÇÜRÜK, S.A., 2011, “Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği”, *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.

SHANNON C.E., WEAVER W., 1949, *The Mathematical Theory*, Urbana: University of Illinois Press

SOBHANI, F.A., ZAINUDDIN, Y., AMRAN, A., 2011, “Religion as an emerging institutional factor behind sustainability disclosure practices in Bangladesh: the case of an Islamic bank”, *World Journal of Social Sciences*, 1 (1), 69-85.

SOBHANI, A., AZLAN, A., YUSSERIE, Z., 2012, “Sustainability Disclosure in Annual Reports and Websites: A Study of Banking Sector in Bangladesh”, *Journal of Cleaner Production*, 23(1), 75-78.

WCED, 1987, “Our common future” (The Brundtland Report), Oxford University Press.

WEBER, R.P., 1990. *Basic Content Analysis*, Sage, Newbury Park, CA.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Faaliyet Raporu, 2016, <http://www.tkbb.org.tr/faaliyet-raporlari>, (15.02.2017).

YILDIRIM, B.F., ÖNDER, E. 2014, Operasyonel, Yönetmel ve Stratejik Problemlerin Çözümünde Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri. Bursa: Dora Yayıncılık.

ZELNY M., 1974. Linear Multiobjective Programming. (Lecture Notes in Economics and Mathematical Systems), Springer-Verlag

Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları

Akbank Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (2009-2014). <http://www.akbank.com/tr-tr/Yatirimci-iliskileri/Sayfalar/Surdurulebilirlik-Raporu.aspx>, (10.04.2016).

Garanti Bankası Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (2010,2011-2012,2013,2014,2015, http://www.garanti.com.tr/tr/garanti_hakkinda/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik_gelismeleri/raporlar.page, (17.03.2016).

İşbankası Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporu (2012,2013,2014) <http://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/surdurulebilirlik/raporlarimiz/Sayfalar/raporlarimiz.aspx>

Şekerbank Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporu (2013), <http://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda/surdurulebilir/surdurulebilirlik-raporu> (17.03.2016).

Türkiye Finans Bankası Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporu (2013), <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/surdurulebilirlikraporumuz/files/TF2013sur.pdf>, (15.02.2016).

TSKB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (2008-2009, 2009-2010, 2011-2012, 2013-2014), <http://www.tskb.com.tr/tr/surdurulebilir-bankacilik/tskb-de-surdurulebilirlik/surdurulebilirlik-raporlari> (15.04.2016).

Vakıfbank Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporu (2015), <http://www.vakifbank.com.tr/surdurulebilirlik-raporlari.aspx?pageID=1254> (10.05.2016).

Yapı ve Kredi Bankası Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (2010,2011,2012,2013,2014), <https://www.yapikredi.com.tr/yapi-kredi-hakkinda/kurumsal-sosyal-sorumluluk/surdurulebilirlik-raporlari.aspx>, (12.05.2016).

Ziraat Bankası Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (2013,2014) <http://www.ziraatbank.com.tr/tr/Bankamiz/Surdurulebilirlik/Pages/SurdurulebilirlikRaporlari.aspx> (15.06.2016).

EK:**Bankacılık Sektörü Kurumsal Sürdürülebilirlik Göstergeleri Kriter Listesi**

GRI Raporlama Çerçevesi, UNEP FI ve literatür taraması (Sobhani, 2012: 83-85) sonucunda, Türk Bankacılık Sektörü'ne özgü, Ekonomik- Finansal Çevresel-Sosyal-Yönetmelik olmak üzere 5 boyutu temsil eden toplamda 86 Kurumsal Sürdürülebilirlik kriteri belirlenmiştir.

E	Ekonomik Sürdürülebilirlik Açıklamaları	GRI G4-EC1-9
E1	Ulusal ekonomiye katkı açıklamaları	GRI G4-EC1&EC8
E2	Altyapısal ve kurumsal gelişim hakkında bilgi	GRI G4-EC7
E3	Yerli ekonomideki yeri hakkında açıklamalar	GRI G4-EC8
E4	Küresel ekonomideki yeri & etkisi hakkında açıklamalar	GRI G4-EC8
Ç	Çevresel Sürdürülebilirlik Açıklamaları	GRI G4 EN1-30, UNEP-FI, EPFI, Sobhani vd. (2012)
Ç1	Enerji Tüketimi ve Tasarrufu Açıklamaları	GR G4-EN3-7, Sobhani vd. (2012)
Ç1.1	Enerji tasarrufu politikaları	GRI,EN14
Ç1.2	Enerji projeleri yatırımları açıklamaları	GRI G4-EN31
Ç1.3	Yenilenebilir enerji yatırımları açıklamaları	GRI G4-EN6,EN7, EN31
Ç1.4	Enerji tüketimi hakkında bilgi	GR G4-EN3-4
Ç1.5	Enerji tüketimini azaltmaya yönelik girişimler	GRI G4-EN6
Ç1.6	Enerji tüketimi hakkında farkındalık yaratma	Sobhani vd. (2012)
Ç1.7	Enerji kullanımı verimliliği	GRI G4-EN7
Ç1.8	Enerji tasarrufu sonuçları hakkında bilgi	GRI G4-EN6
Ç2	Doğal Çevre Açıklamaları	GRI G4-EN1-2, 8-30, UNEP-FI, EPFI
Ç2.1	Kurumsal çevre politikaları	GRI G4-35-37, EPFI (2013)
Ç2.2	Çevreyi koruma gerekliliği	GRI G4-EN13
Ç2.3	Çevre yönetmeliğine uyum	GRI G4-EN13
Ç2.4	Atıkların geri dönüşümü & arıtma tesisleri için yapılan yatırımlar hakkında bilgi	GRI G4-EN27
Ç2.5	Çevresel finansman açıklamaları	UNEP-FI (2015)
Ç2.6	Temiz bir çevre için gerekli adımların oluşturulması ve desteklenmesi	GRI G4-EN27
Ç2.7	Ağaçlandırma faaliyetleri	GRI G4-EN27
Ç2.8	Sera gazı salınımını azaltmaya yönelik girişimler	GRI G4-EN19
Ç2.9	Ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik girişimler	GRI G4-EN27
Ç2.10	İklim değişikliği hakkında bildirimler	GRI G4-EC2
Ç2.11	Su tüketimi hakkında bilgi	GRI G4-EN8
Ç2.12	Kağıt tüketimi hakkında bilgi	GRI G4-EN23
Ç2.13	Karbondioksit tüketimi hakkında bilgi	GRI G4-EN15-17
S	Sosyal Sürdürülebilirlik Açıklamaları	GRI G4, UNEP-FI, ACCA, Sobhani vd. (2012)
S1	Topluma Katkı Açıklamaları	GRI G4-SO1-11, ACCA, UNEP-FI, Sobhani vd. (2012)
S1.1	Toplumun gelişimine verilen önem	GRI G4-SO1
S1.2	KSS faaliyetlerine verilen önem	Sobhani vd. (2012)

S1.3	KOBİlerin desteklenmesi ve finanse edilmesi	ACCA
S1.4	Kırsal kesimler için kalkınma programları	Sobhani vd. (2012)
S1.5	Kadın girişimcilerin desteklenmesi ve finanse edilmesi	Sobhani vd. (2012)
S1.6	Yoksul kadın ve çocuklar için finansal destek	Sobhani vd. (2012)
S1.7	Engellilerin toplum yaşamına erişimi için yapılan düzenlemeler	Sobhani vd. (2012)
S1.8	Genel ve teknik eğitim desteği	Sobhani vd. (2012)
S1.9	Spor ve kültürel faaliyetlere sponsor olma	Sobhani vd. (2012)
S1.10	Toplumsal farkındalık faaliyetleri	UNEP-FI (2015)
S1.11	Yolsuzlukla mücadelede alınan önlemler	GRI G4 SO3-5
S1.12	Kültür-sanat alanında yapılan yatırımlar	GRI G4-SO1
S1.13	Girişimcilerin desteklenmesi ve finanse edilmesi	GRI G4-SO1
S2	İnsan Kaynakları Açıklamaları	GRI G4 LA1-16, Sobhani vd. (2012)
S2.1	İnsan kaynaklarını geliştirmeye verilen önem	GRI G4 LA10
S2.2	İnsan kaynakları planlaması ve politikaları	GRI G4 LA10
S2.3	Çalışan tazminatları, refahı ve bağışlar hakkında bilgi	GRI G4-EC2
S2.4	Emeklilik tazminat hükümleri hakkında açıklamalar	Sobhani vd. (2012)
S2.5	Kadın/erkek çalışan bilgisi	GRI G4-LA1
S2.6	Kurumsal üst düzey yetkililerin yönetici profili	GRI G4-LA1
S2.7	Şirket içi eğitim birimi faaliyetleri	GRI G4-LA11
S2.8	Çalışanların katıldığı eğitimlerin niteliği ve niceliği hakkında yapılan açıklamalar	GRI G4-LA1
S2.9	Çalışan etik ve ahlakına verilen önem ve konuyla ilgili yapılan düzenlemeler hakkında açıklamalar	GRI G4-56-58
S2.10	Çalışan devir oranı ve çalışanların geliştirilmesi hakkında açıklamalar	GRI G4-LA1
S2.11	Çalışan memnuniyetinin sağlanmasına yönelik faaliyetler	GRI G4-LA11
S2.12	Daha iyi performans için ödül ve tanıma sistemleri	GRI G4-LA11
S2.13	Çalışan profili (çalışanların sayısı, yaşı, kıdemi, eğitim durumu)	GRI G4-LA12
S2.14	İnsan kaynakları iletişimi hakkında bilgi	GRI G4-LA4
S3	İnsan Hakları Açıklamaları	GRI G4 HR1-12,LA1-16
S3.1	Sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı sağlamak için yapılan düzenlemeler	GRI G4-LA6
S3.2	Kazalardan korunmak için alınan önlemler, kaza istatistikleri açıklamaları	GRI G4-LA6
S3.3	Annelik ve babalık izni hükümleri	GRI G4-LA2
S3.4	Toplu pazarlık için örgütlenme özgürlüğü ile ilgili açıklamalar	
S3.5	Çocuk işçi çalıştırılmamasına yönelik yapılan düzenlemeler	GRI G4-HR5
S3.6	İnsan hakları politikası	GRI G4-HR1-5
S3.7	Kadın hakları ve fırsat eşitliği hakkında açıklamalar	GRI G4-HR3
S4	Ürün Sorumluluğu Açıklamaları	GRI G4-PR1-9, Sobhani vd. (2012)
S4.1	Müşteri memnuniyetinin sağlanmasına yönelik uygulamalar	GRI G4-PR5
S4.2	Müşteri hizmetleri ve tesisleri hakkında açıklamalar	GRI G4-PR3
S4.3	Yeni ürünler hakkında bilgilendirme	GRI G4-PR3
S4.4	Ürün ve hizmetlerin çeşitliliği hakkında bilgi	GRI G4-PR3

S4.5	Ürünler ve hizmetler hakkında bilgilendirme	Sobhani vd. (2012)
S4.6	Ürün ve hizmetler için araştırma ve geliştirme faaliyetleri hakkında açıklamalar	GRI G4-PR2
S4.7	Online bankacılıktaki gelişmeler hakkında açıklamalar	Sobhani vd. (2012)
S4.8	Müşteri şikayetleri hakkında düzenlemeler, müşteri şikayetlerinin dinlenmesi ve çözümü ile ilgili açıklamalar	GRI G4-PR8
S4.9	Tedarikçi ilişkileri ve ilişkilerin düzenlenmesine yönelik açıklamalar	GRI G4-SO9, Sobhani vd. (2012)
S4.10	Güvenli ve çağdaş teknolojik alt yapının sağlanmasına yönelik düzenlemeler	GRI G4-PR2
Y	Yönetimsel Sürdürülebilirlik Açıklamaları	GRI G4, UNEP-FI, ACCA, Sobhani vd. (2012)
Y1	Yönetimsel profil hakkında açıklamalar	GRI G4-3-4
Y2	Yöneticilerin profili hakkında açıklamalar	Sobhani vd. (2012)
Y3	Kurumsal sürdürülebilirlik vizyon/misyon/amaçlar/hedefler hakkında bilgi	ACCA
Y4	KSS ve sürdürülebilirlik hakkında kurumsal algı	Sobhani vd. (2012)
Y5	Sürdürülebilir kalkınma için kurumsal politika ve stratejiler hakkında açıklama	ACCA
Y6	Risk ve belirsizliklerin yönetimi	GRI G4-37, UNEP-FI (2015)
Y7	Paydaşlarının katılımı	GRI G4-24-27
Y8	Sürdürülebilirlik konularında özel sektör & kamu ortaklığı	Sobhani vd. (2012)
Y9	KSS ve sürdürülebilirlik performansını açıklama süreci hakkında bilgi	ACCA
Y10	Kurumsal yönetim uygulamaları hakkında açıklamalar	ACCA
Y11	Kurumsal ödüller	ACCA
F	Finansal Sürdürülebilirlik Açıklamaları	GRI G4-7,G4-13, G4-EC1, ACCA, Sobhani vd.(2012)
F1	Sermaye yapısı hakkında bilgi	GRI G4-7,G4-13, Sobhani vd. (2012)
F2	Kar payı politikaları hakkında bilgi	ACCA
F3	Fon toplama hakkında bilgi	Sobhani vd. (2012)
F4	Geçmiş yıllara göre finansal büyüme açıklamaları	Sobhani vd. (2012)
F5	Kurumsal finansal performans yorumu açıklamaları	Sobhani vd. (2012)
F6	Kredi portföyü hakkında bilgi	GRI G4-EC1